

The effect of threats of Salafism in Iraq on the military security of the Islamic Republic of Iran and providing a suitable strategy

Jafarinia Abbas¹ | Moradian Mohsen² | Torkashvand Nader³ ✉

1. Assistant Professor of Army Command and Staff University, Tehran, Iran.

E-mail: neghah2@yahoo.com

2. Assistant Professor, Higher National Defense University, Tehran, Iran.

E-mail: mohsen.moradian7@gmail.com

3. Corresponding Author, Doctoral student of Defense Management, Army Command and Staff University, Tehran, Iran.

E-mail: namdart1351@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received

06 September 2022

Received in revised form

14 November 2022

Accepted

13 August 2023

Published online

10 March 2024

Keywords:

Military security, Islamic

Republic of Iran, threat,

Salafism.

ABSTRACT

Purpose: One of the most important intellectual events in the Islamic world is the emergence of Salafism. This current has a special identity as a (religious) system, which by polarizing the Islamic world can disturb the Islamic unity and the stability of the Islamic societies and in this way the security of the countries Islami to face the challenge. Meanwhile, Iraq, with its sensitive situation and mutual dependencies with the Islamic Republic of Iran, is one of the few countries that has been involved in the idea of Salafism and Salafism since the beginning of its formation.

Method: The present research is of applied type and was carried out in a descriptive way.

Findings: The components of the influence of Salafism threats in Iraq on Iran's military security have been compiled after library studies and experts have been asked for their approval and the components and indicators have been evaluated. Then, in order to investigate the current situation and their importance, a questionnaire was prepared and distributed among the people of the community, and the necessary data was collected, which was analyzed and analyzed in two sections, descriptive statistics and inferential statistics, and then strategies were determined using the SWAT method, and finally with The use of Topsis method in these strategies is prioritized.

Conclusion: Based on the obtained results, Iran's situation in confronting Takfiri currents is mildly aggressive and it shows that; The need to make maximum use of environmental opportunities and rely on strengths to deal with Salafist threats and improve the current situation.

Cite this article: Jafarinia, Abbas; Moradian, Mohsen; Torkashvand, Nader. (2024). The effect of threats of Salafism in Iraq on the military security of the Islamic Republic of Iran and providing a suitable strategy. *Military Sciences and Techniques*, 19 (66), 5-39.

DOI: <http://doi.org/10.22034/QJMST.2024.561652.1772>

© The Author(s)

Publisher: AJA Command and Staff University

DOI: 10.22034/QJMST.2024.561652.1772

مقدمه

محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران سرشار از تهدیدات و فرصت‌هایی است که منافع و امنیت ملی کشور را تحت تأثیر قرار داده است. ایران متناسب با رخدادهای ویژه و عظیمی که با آن روبرو بوده است، حوزه تهدیدات امنیتی نظامی وسیعی نظیر تهدیدات نوظهور از جمله پدیده سلفی‌گری مواجه گردیده است.

پدیده سلفی‌گری، یکی از مهم‌ترین رویدادهای فکری تاریخ مسلمانان به شمار می‌آید که توانسته است به پشتوانه ادبیات فقهی و کلامی و نیز نشانه‌شناسی متکی بر شبکه معنایی گسترده، نیاز به گرایش‌ها و جریان‌های سیاسی سلفی را مجسم و آن‌ها را در اشکال روز، بازتولید کند. در این میان، عراق با موقعیت خاص ژئوپلیتیکی وابستگی‌های متقابل با جمهوری اسلامی ایران، یکی از معدود کشورهایی است که از بدو شکل‌گیری ایده سلفی و سلفی‌گری درگیر آن بوده است؛ و این جریان در تلاقی و همپوشانی با مدارهای قدرتمند سلفی، در جایگاه مهم‌ترین بازیگر غیردولتی صحنه عراق قرار گرفت.

از سوی دیگر بیشترین تحولات و تحرکات ژئوپلیتیکی با تأثیرات جهانی، در یک دهه اخیر در حوزه پیرامونی جمهوری اسلامی ایران شکل گرفته است که در واقع می‌توان گفت طی این تحولات نقش ژئوپلیتیک ایران در منطقه خاورمیانه افزایش یافت. کانونی‌ترین نقطه این تحول ژئوپلیتیک در حوزه پیرامونی جمهوری اسلامی ایران، عراق و به‌ویژه پدیده سقوط رژیم بعثی در این کشور است که به دنبال آن، پیوند الگوی نوین سیاسی با سایر روندهای شتاب‌دهنده، چشم‌انداز جدیدی از تحول ژئوپلیتیک در منطقه را ترسیم نمود و اهمیت ژئوپلیتیکی ایران در جهان اسلامی و شیعی را بیش‌ازپیش نمایان ساخت. در واقع، ترکیب این تحولات با منابع سنتی و پایدار ژئوپلیتیک، فرصت‌ها و مقدرات ویژه‌ای را برای جمهوری اسلامی ایران تعریف می‌نماید که البته متضمن محدودیت‌ها و تهدیدات جدیدی نیز هست که یکی از تهدیدات خطیر و دغدغه‌انگیز در سطح منطقه و جهان، رویکرد خاصی از اسلام‌گرایی است که عنوان «سلفی‌گری» معرف آن است. جریان سلفی‌گری با عقبه ایدئولوژیکی، در حلقه اول جغرافیای سیاسی ایران به‌ویژه در عراق قرار گرفته و با اظهار شدیدترین نگرانی درباره این تحولات، به‌نوعی از خاستگاه‌ها و مراکز قبلی خود فاصله گرفته و عراق را پایگاه اصلی فعالیت‌های خود

قرارداد. در نتیجه تجمیع و هم‌افزایی توان سلفی‌گری در عراق، موجی از فرقه‌گرایی و تفرقه شکل گرفت که به گواهی تاریخ، بغداد هرگز شاهد این همه چنددستگی قومی-مذهبی نشده بود (قراگوزلو، ۱۳۹۷: ۲۲). با نگرش به اینکه مأموریت ارتش جمهوری اسلامی ایران، مصرحه در قانون اساسی، دفاع از تمامیت ارضی و استقلال کشور می‌باشد و جریان سلفی‌گری و به‌ویژه پدیده داعش نظام سیاسی عراق را تحت تأثیر قرار داده و می‌رفت تا هم‌مرز شدن با جمهوری اسلامی ایران را تجربه کند. از آنجاکه این تحول تهدیدی جدی بر امنیت ملی و نظامی کشور است و از سوی دیگر با توجه به ماهیت وجودی گروه‌های سلفی، تهدیدی بالقوه برای امنیت ملی کشور محسوب می‌گردد؛ بنابراین بایستی توسط ارتش جمهوری اسلامی ایران به آن اندیشیده شود. اهمیت تحقیق، جهت حرکت نیروها و سازمان‌های مختلف در کاهش تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری را مشخص می‌کند. باعث تمرکز کوشش‌ها شده و در نتیجه نوعی تمرکز نیرو و هم‌افزایی را ایجاد می‌نماید. این راهبردها امکان ارزیابی محیط و پیش‌بینی تهدیدات آینده را فراهم می‌کند. عدم تدوین راهبردهای مقابله‌ای باعث ایجاد موانع و ناکارآمدی، بی‌ثباتی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و همچنین نبود یکپارچگی فعالیت‌ها و اقدامات در مواجهه با تهدیدهای سلفی‌گری باعث هدر رفتن منابع و امکانات سازمانی خواهد شد و در صورت عدم توجه کافی به عناصر راهبرد نظامی مقابله با جریانات سلفی‌گری احتمال افزایش ضریب غافلگیری امنیتی و دفاعی متصور خواهد بود. پژوهش حاضر از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی دسته‌بندی می‌گردد و روش تحقیق توصیفی می‌باشد. جامعه آماری (خبرگی) این تحقیق شامل خبرگان، صاحب‌نظران، فرماندهان، مدیران و اساتید دانشگاه‌های کشوری و لشکری است که دارای صفات و ویژگی‌های مشترک به شرح زیر باشند.

(۱) مشاغل سازمانی سرلشگری به بالا (۲) دارای حداقل ۲۵ سال تجربه خدمتی (۳) مدرک کارشناسی ارشد و دکتری (۴) آشنا به مباحث علمی و عملی حوزه تهدیدات سلفی‌گری. با توجه به این‌که خبرگان که در جامعه آماری قرار دارند در مشاغل فرماندهی و مدیریتی مرتبط با موضوع تحقیق در ۵ سال گذشته شامل خبرگان،

صاحب‌نظران، فرماندهان، مدیران و اساتید دانشگاه‌های کشوری و لشکری است که از صلاحیت و ویژگی‌های لازم برای انجام مصاحبه برخوردارند. کل جامعه آماری تعداد ۴۰ نفر می‌باشد، به دلیل محدود بودن جامعه آماری در روش کمی کلیه جامعه آماری به صورت هدفمند و تمام شمار در نظر گرفته شده است و در روش کیفی تا مرحله اشباع نظری به روش گلوله برفی انجام شده است. در این پژوهش محقق با تمرکز بر مطالعه منابع، مصاحبه با صاحب‌نظران، پرسش‌نامه و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای بهره جسته و با استفاده از روش آمیخته و ترکیب اطلاعات جمع‌آوری شده با نظریه صاحب‌نظران نسبت به تبیین موارد موردنظر اقدام نموده است. روایی این پژوهش با مراجعه و تأیید اساتید راهنما همچنین پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرون باخ انجام شده است.

در این پژوهش امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران متغیر تابع (وابسته) و تهدیدهای سلفی‌گری در عراق به‌عنوان متغیر مستقل و عوامل محیطی ج. ا. ا (نقاط قوت، ضعف، تهدیدات، فرصت‌ها) در مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری به‌عنوان متغیر مستقل جزء در نظر گرفته شده‌اند. که هدف اصلی تحقیق « تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران و ارائه راهبرد مناسب » را دنبال تا ضمن بررسی تأثیرات تهدیدات سلفی‌گری علیه جمهوری اسلامی ایران و رصد شرایط منطقه‌ای و با در نظر گرفتن و تبیین فرصت‌ها و تهدیدات در کشور عراق از یک‌سو و نقاط ضعف و قوت داخل از دیگر سو، راهبردهای جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری بر امنیت نظامی ارائه گردد. بنابراین مسئله این تحقیق عبارت است از: راهبردهای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

تعریف سلفیت و انواع آن

سلف در شرع به معنای هر کسی که در دین تقلید می‌کند و از اصول آن تبعیت می‌کند (التهانوی، ۱۹۶۳: ۶۷۷). ابن فارس واژه سلف را به معنای دلالت بر تقدم و ماسبق (قبل) دانسته و سلف را کسانی می‌داند که در گذشته بوده‌اند (ابن فارس، ۱۳۶۸، ماده

سلف). سلفی کسی که است در احکام شرعی به کتاب و سنت رجوع کند و به غیر آن‌ها رجوع نکند (المعجم الوسیط، ۱۹۶۰: ۴۴۶).

سلفی‌گری عبارت است از رجوع به آنچه سلف اول در فهم دین اعم از عقیده، شریعت و سلوک داشتند (رضوانی، ۱۰: ۱۳۹۰). در واقع سلفی‌گری یک حزب یا گروه خاص و مستقل نیست بلکه نوعی تفکر است که خواهان بازگشت به صدر اسلام است و گروه‌های مختلفی این طرز فکر را نمایندگی می‌کنند که به نام گروه‌های سلفی مطرح هستند. (مظاهری، ۱۳۹۴: ۲۵).

انواع سلفیت

الف- سلفی‌گری سنتی ب - سلفی رادیکال پ - نو سلفی‌ها: نو سلفی‌ها نهضتی دینی؛ سیاسی است که در دو سه دهه اخیر تکوین یافته است شاخه‌ای از وهابیت است که جنبه اعتقادی آن برمحافظه کاری سنتی وهابیت غلبه دارد (ناصر پور، ۱۳۹۴: ۹۱).

تکفیر: واژه تکفیر در دو معنای لغوی و اصطلاحی به کار رفته است: در معنای لغوی، به معنای «حکم به بی‌دینی کسی دادن» و معنای عرفی آن طرد کردن است و در مباحث اسلامی یکی از مفاهیم بسیار بحث‌برانگیز است. الف. اولین معنای تکفیر، بیشتر معنایی سیاسی پیدا کرده است. آنان با نفی حاکمیت خداوند به گناه رده (ارتداد) آلوده گشته‌اند. (مراد زاده، ۱۳۹۶: ۵۲).

در قرون بعدی ابن تیمیه اندیشه تکفیرگرایانه را دنبال و بر شرک‌آلود بودن بسیاری از عقاید و اعمال و لزوم برخورد عملی تأکید نمود. محمد بن عبدالوهاب اصلی‌ترین تکفیرگرای دوره معاصر است که هر مسلمانی غیر از وهابیون را کافر خوانده و سابقه رفتارهای خشنی نسبت به تکفیر شدگان در کارنامه خود دارد. امروزه نیز گروه‌های افراطی از عقاید همین افراد پیروی نموده و مسلمانان را تکفیر می‌کنند (حق‌شناس، محمدرضا و سالمی، جعفر، ۱۳۹۳: ۱).

سید قطب که احتمالاً قدرتمندترین حامی تکفیر است، به‌ویژه از تدوین این موضع حمایت کرد؛ برای مثال گروه جهاد، «تکفیر» را فقط درباره «حاکمان کافر» به کار می‌برد؛ گروه جهاد، ترور این حاکمان و گرفتن قدرت از آنان را یک فریضه مهم دینی می‌داند. دسته دیگر از این گروه‌ها تکفیر را درباره دولت و نظام‌های اجتماعی به کار می‌برند و به افراد مسلمان اطلاق نمی‌کنند. بعضی از گروه‌های اسلامی مانند

اخوان المسلمین با مفهوم تکفیر مخالفانند. در نزد آنان تکفیر یک «انحراف نظری» است که به «انحراف عملی» منجر می‌شود. ب. معنای دیگر «تکفیر» را می‌توان در عقاید گروه‌های تندرو که به نظر می‌رسد این‌ها هم از عقاید قطب، مودودی، ابن تیمیه، ابن کثیر و محمد بن عبدالوهاب متأثرند، این گروه‌ها، تکفیر را در کل جامعه به کار می‌برند و با هجرت به انگیزه آمادگی جهت جهاد نهایی، از جامعه «جاهل» جدا می‌شوند. آنان معتقدند مسلمانانی که ندای گروه را شنیده ولی به آن ملحق نمی‌شوند، کافرند (علیزاده موسوی، ۱۳۹۳: ۱۱).

تارش‌گر

در فرهنگ فارسی عمید تارش‌گر به معنی ترس زیاد، بیم هراس، خوف و وحشت است و در اصطلاح سیاست، یعنی کشتن و از بین بردن مخالفان و ایجاد رعب و وحشت در میان مردم (فرهنگ فارسی عمید، ۲۷: ۱۳۵۲).

گروه‌های تکفیری - تارش‌گری

گروه‌هایی هستند که اکثراً با دستاویز قرار دادن مسائل اعتقادی و با پشتیبانی و حمایت مالی و تسلیحاتی برخی ابرقدرت‌ها و با جذب نیرو از اقشار و کشورهای مختلف با مسلح کردن نیروهای خود، به درگیری با حاکمیت کشور پرداخته و با اشغال بعضی شهرها و مناطق، سعی در براندازی دولت‌ها و یا تشکیل حکومت‌های مستقل محلی و منطقه‌ای دارند (رضوانی، ۱۳۹۰: ۸۴).

داعش: داعش مخفف (الدولة الإسلامية في العراق والشام) گروهی تکفیری است که از القاعده منشعب شده است. این گروه در سال ۲۰۰۶ م با عنوان «جماعه التوحید والجهاد» به رهبری ابو مصعب زرقاوی در عراق تأسیس شد و به القاعده عراق مشهور بود. سپس بخش‌هایی از عراق و سوریه را اشغال کرد و در سال ۲۰۱۴ م «دولت اسلامی در عراق و شام» را تشکیل داد و ابوبکر البغدادی را به‌عنوان خلیفه معرفی کرد (اکبری، ۱۳۹۵: ۲۳).

نگاه سلفیه به شیعه

سلفی‌های وهابی، از ابتدا بر ضد شیعیان اقدام کردند که کشتار عتبات در دوره محمد بن عبدالوهاب نمونه آن است. البته سلفی‌های غیر وهابی مانند اخوان المسلمین، روابط مناسبی با شیعیان داشتند؛ حتی در مواردی بر ضد اسرائیل با یکدیگر همکاری

می‌کردند؛ سلفی‌ها شیعیان را منحرف می‌دانند، آن‌ها با تأکید بر خطر شیعیان، تلاش می‌کنند همه اهل سنت را بر ضد شیعیان با خود همراه کنند (علیزاده، ۱۳۹۳: ۲۰). این جریان در یک دهه اخیر با اسامی گوناگون ولی با اهدافی مشترک در کشورهای مختلف منطقه رواج یافته و اوج آن در حال حاضر در کشورهای عراق و سوریه بانام «داعش»، با عملکردی بسیار خشن و غیرانسانی ظاهر و جریان دارد.

فعالیت تروریستی و شرارت این گروه در کشور عراق به سال‌های ۲۰۰۳ م که نظام بعث سرنگون شد برمی‌گردد، ولی فعالیت آنان با شکل جدید با رویکردی نظامی و تحت عنوان، گروهک «داعش» از سال ۱۳۹۲ در سوریه آغاز و سپس به استان الانبار در غرب بغداد و در خردادماه ۱۳۹۳ به مناطق شمالی این کشور کشیده شد و دامنه عملیات در دیالی تا شهر جولوا و سعیدیه در نزدیکی مرزهای غربی جمهوری اسلامی ایران توسعه یافت. گسترش عملیات داعش در مناطق شرقی عراق و نزدیک شدن صحنه درگیری به مرزهای مشترک جمهوری اسلامی ایران با عراق، تشدید تلاش‌های اطلاعاتی و افزایش هوشیاری نیروهای مسلح ج.ا.ا را ضروری نمود و لذا اگرچه به نظر می‌رسد، گروهک تکفیری داعش سیر نزولی و مرحله اضمحلال را سپری می‌کند، لیکن منطقه و جهان باید منتظر ظهور گروهک‌های مشابه با اشکال جدید در نقاط مختلف باشد. از این‌رو لزوم شناخت هر چه بیش‌تر ساختار تشکیلاتی، نقاط قوت و ضعف و رهنامه یا دکترین عملیاتی و تاکتیکی گروهک‌های تکفیری برای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران الزامی است (عبدالملکی، ۱۳۹۹: ۲۸).

از عوامل مهم بی‌ثباتی در منطقه، پیدایش گروه‌های تروریستی_ تکفیری (سلفی‌گری) به‌عنوان یک تهدید نوظهور است، تعداد گروه‌های سلفی_ تکفیری در بالاترین سطح خود طی چهل سال اخیر قرار دارد که به اعتقاد برخی از اندیشمندان پیدایش این گروه‌ها را نتیجه طبیعی سیاست‌های چندساله اخیر امریکا در غرب آسیا و بعضی از کشورهای منطقه، جهت استفاده ابزاری تلقی می‌کنند که به‌منظور حفظ امنیت رژیم صهیونیستی و مقابله با محور مقاومت و تسریع روند تجزیه منطقه غرب آسیا طراحی گردیده است. گروه‌های سلفی- تکفیری به‌سرعت در حال غیرمتمرکزی شدن، رشد و توسعه در ابعاد مختلف می‌باشند.

با توجه به این‌که در قانون اساسی مأموریت ارتش جمهوری اسلامی ایران دفاع از تمامیت ارضی و استقلال کشور است و ماهیت وجودی گروه‌های مسلح تکفیری-

تارش‌گری و سلفی‌گری تهدید بالقوه‌ای برای امنیت ملی کشور محسوب می‌گردد. در ارتش جمهوری اسلامی ایران یگان‌ها باید برای مقابله با این گروه‌ها، سازمان‌دهی و تجهیز شوند (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۱۸).

امنیت: در اصطلاح لغوی در امان بودن، ایمنی، آرامش و آسودگی معنی می‌شود (فرهنگ عمید، ۱۳۸۹: ۱۷۱). «امنیت» در صورتی که تهدید خاصی را مشخص نکنیم، فاقد معنای عملیاتی است. در همه مباحث امنیت، خواه در سطح جهانی یا در سطح مربوط به یک فرد، تعیین نوعی تهدید به صورت صریح یا ضمنی مطرح است. امنیت در برابر حملات نظامی، فرسایش‌پذیری و غیره پیش‌فرض امنیت تهدید است (رابرت ماندل، ۱۳۹۶: ۱۰۰).

امنیت نظامی

بر حفظ قدرت نظامی یک کشور برای اعمال حاکمیت بر امور داخلی و خارجی علیه نفوذ بیگانگان و جلوگیری از هرگونه عملیات نظامی غیرقانونی آنان تأکید دارد که به‌منظور تضعیف و یا انهدام حکومت و ملت آن کشور ممکن است طرح‌ریزی و اجرا گردد (حسن‌زاده، ۱۳۸۹: چاپ اول).

تدوین راهبرد

محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران سرشار از تهدیدات و فرصت‌هایی است که منافع و امنیت ملی و نظامی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. انقلاب اسلامی ایران که تأثیرات شگرفی را در رویکردهای ملی، جهانی و ساختار نظام بین‌الملل بر جای گذاشته است، متناسب با رخدادهای ویژه و عظیمی که با آن روبرو بوده، حوزه تعاملی وسیعی را با علوم دفاعی و راهبردی به وجود آورد که شناخت و سنجش تهدیدات نوین و فرصت‌های جدید از یک‌سو و پیدایش زاویه‌های متفاوت آن، نیازمند تدوین راهبردهای مفید و مؤثری است.

باید راهبردهای مناسب برای مقابله با گروه‌های سلفی تدوین گردد. با توجه به تهدیدهای جریان‌های سلفی‌گری چنانچه از نقاط قوت داخلی برای بهره‌مندی از فرصت‌های بیرون استفاده نکنیم تهدیدهای این جریان‌ها برای محیط امنیتی و نظامی جمهوری اسلامی ایران چالش‌آفرین بوده و آسیب‌های جدی و جبران‌ناپذیری را تحمیل خواهند نمود، بنابراین در تدوین راهبرد باید ضمن تقویت نقاط قوت برای مقابله با تهدیدهای این جریان‌ها راهبردهای مناسب ناحیه‌های دیگر موردنظر بوده و تدوین شود

که پاسخ‌گوی تهدیدها باشد و نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران را هم پوشش دهد (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۳).

محیط‌شناسی جمهوری اسلامی ایران

محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران

کشور جمهوری اسلامی ایران به لحاظ موقعیت در جنوب غربی آسیا واقع شده و بخش وسیعی از فلات ایران را دربر می‌گیرد. موقعیت خاص ایران نیز که در مرکز ثقل یکی از بزرگ‌ترین شبکه‌های ارتباطی جهان قرار گرفته و همچون پلی اروپا را به آسیا و خاور دور وصل می‌کند. ارزش «ژئوپلیتیکی» ایران به حدی است که هرگونه تغییری در حاکمیت آن توانسته است موازنه "جهانی" و "منطقه‌ای" را بر هم زند. به همین سبب بازیگران اصلی «منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای» همواره در ادوار مختلف تاریخی نقش تعیین‌کننده‌ای را در معادلات قدرت برای ایران قائل هستند (همان: ۱۴).

در جمهوری اسلامی ایران تنوع، تکثر و چندگانگی قومی به چشم می‌خورد. این طیف وسیع دربرگیرنده مجموعه عناصری است که ترکیب قومی، نژادی، فرهنگی، زبانی، دینی و مذهبی کشور را شکل می‌دهند. از منظر دینی و مذهبی، جامعه ایران جامعه‌ای متکثر است؛ به این معنا که ساختار جمعیتی در ایران همان‌طور که با کثرت‌گرایی قومی و فرهنگی روبه‌روست، به همان اندازه با تکثر دینی و مذهبی مواجه است. در این معنا گرچه دین رسمی کشور، اسلام و مذهب رسمی، تشیع است، اما در کنار اکثریت مسلمانان شیعه، اقلیت‌های دینی و مذهبی فراوانی زندگی می‌کنند که اتفاقاً هم از نظر کمی، تعداد قابل‌ملاحظه‌ای را تشکیل می‌دهند و هم از نظر شدت تعلقات و تمایلات مذهبی، پیروان سخت‌مقید و پایبند دارند. این مسئله به‌خودی‌خود می‌تواند بستر کاهش ضریب فرهنگ‌پذیری و انسجام اجتماعی جامعه و محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران را نشان داد (جهان، ۱۳۹۲: ۲۳).

بنابراین به محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر می‌پردازیم:

فرصت‌ها

- ۱- تثبیت قدرت منطقه‌ای با توجه به اقدامات در عراق و سوریه که علیه داعش از خود نشان داد.
- ۲- افزایش مشروعیت و اعتبار جبهه مقاومت ۳- عملیاتی شدن آموزش‌ها و تجربه جنگ‌های چریکی در صحنه نبرد ۴- تضعیف نیروهای مخالف به دلیل ثبات و امنیت داخلی ۵- اثبات توانایی ایران به‌عنوان جزیره ثبات در منطقه‌ای بی‌ساختار و

بی‌ثبات ۶- مشروعیت یافتن نقش فعال ایران در منطقه و به‌ویژه در سوریه و عراق ۷- انسجام سیاسی در میان گروه‌های شیعه در منطقه و وحدت بین مذاهب و اقلیت‌ها در محیط داخلی ۸- تقویت و ارتقای سیاست خارجی و دیپلماسی ایران ۹- افزایش مشروعیت اسلام شیعی میانه‌رو (خلیجی، ۱۳۹۸: ۲۷).

تهدیدات

۱- با نفوذ اندیشه‌های سلفی‌گری افراطی به داخل مرزهای جمهوری اسلامی ایران با توجه به اقلیت اهل سنت در کشور امنیت داخلی ایران تهدید خواهد شد ۲- ایران به‌عنوان کشوری شیعه و مخالف با نظام غرب، در محاصره دشمنان و اهل سنت تندرو قرار دارد ۳- گرایش اندیشه‌های دینی، مذهبی تندرو، زمینه تنش‌های فراوان، بی‌پایان و خشونت‌بار را فراهم می‌آورد ۴- به‌مرور زمان شاهد تنش‌های مذهبی و ناپایداری امنیتی و در نتیجه از بین رفتن امنیت پایدار در نقاط مرزی کشور (اهل سنت) خواهیم بود. ۵- زیر سؤال بردن کارآمدی نظام سیاسی حاکم به شیوه‌های مختلف مانند سیاه‌نمایی، بزرگ‌نمایی و برجسته‌سازی نقاط ضعف دولت و برخی نارسایی‌ها، با بالا بردن سطح توقعات مردم از دولت و... (همان: ۲۱). ۶- نقش گروه‌های سلفی در تشدید هویت معارض با هویت ملی ۷- تهدید امنیتی نظام جمهوری اسلامی ایران ۸- حضور نیروهای نظامی کشورهای غربی در عراق ۹- تقویت تفکرات تکفیری در مقابل اسلام معتدل و عقلایی. ۱۰- تقویت ابعاد اسلام هراسی در نظام بین‌الملل (نجات، ۱۳۹۴: ۲۱۱).

نقاط ضعف

۱- عدم آگاهی برخی مسلمانان در خصوص انحرافات جریان‌های تکفیری و عقبه‌های فرا منطقه‌ای و اطلاعاتی آن ۲- ضعف در تبیین مکتب اهل‌بیت همسو با ج.ا.ا در جهان اسلام ۳- ضعف فناوری‌های نوین رسانه‌ای ج.ا.ا در مقایسه با جریان‌های افراطی و تکفیری و شکل‌گیری تصورات ناصحیح از تشیع ۴- ضعف مدیریت افکار عمومی متناسب با مصالح و منافع نظام ج.ا.ا در جهان اسلام ۵- وجود برخی فرهنگ‌های غلط و افراطی در بین برخی شیعیان کشور (قمه‌زنی و...) ۶- ضعف اثرگذاری اهل سنت ایرانی همسو با نظام در جهان اسلام ۷- ضعف نهادهای متولی در برقراری ارتباط مناسب و مؤثر جریان‌ها و گروه‌های سلفی معتدل و تقریبی ۸- ضعف در اعزام روحانیت همسو با نظام و آشنا به معارف عمیق اسلام مکتب اهل‌بیت به سایر نقاط جهان ۹- ضعف در هماهنگی و وجود سیاست‌های جزیره‌ای برای مقابله با جریان‌های تکفیری در

جهان اسلام ۱۰- ضعف در شناخت صحیح و به‌روز از جریان‌ها و گروه‌های تکفیری در جهان اسلام (اسدی کیا، ۱۳۹۵: ۳۴).

نقاط قوت

۱- نقش والای مرجعیت دینی در افزایش انسجام جوامع شیعی ۲- توان ج.ا.ا در ساماندهی عناصر نهضتی در جهان اسلام ۳- نفوذمنطقه‌ای انقلاب اسلامی در بین جنبش‌های آزادی‌بخش و توان تأثیرگذاری بر آن‌ها از طریق گفتمان انقلاب اسلامی ۴- پشتوانه عمیق اعتقادی و غنی تشیع به‌عنوان فرهنگ اصیل انقلاب اسلامی ۵- پیشرفت ج.ا.ا در عرصه‌های مختلف علمی و فناوری و الگو شدن برای سایر کشورهای اسلامی ۶- مرکزیت و پرچمداری نظام ج.ا.ا در حوزه استکبارستیزی ۷- بهره‌مندی از ج.ا.ا از نیروهای نظامی و امنیتی مقتدر و کارآمد ۸- محکوم نمودن جریان‌های افراطی و فرقه‌گرا توسط بزرگان شیعه و اهل سنت کشور ۹- حضور مؤثر شخصیت‌های مذهبی و علمی تقریبی و معتدل در ج.ا.ا ۱۰- حاکمیت جریان شیعه مکتب اهل‌بیت، تقریبی و مبتنی بر عقلانیت در ج.ا.ا (همان: ۵۴).

محیط خارجی جمهوری اسلامی ایران

از دغدغه‌ها و معضلات محیط امنیتی خارجی جمهوری اسلامی ایران، دست‌اندازی‌های نهان و آشکار بازیگران خارجی و محیط پیرامونی آن می‌باشد. پس می‌توان گفت که محیط امنیت خارجی جمهوری اسلامی ایران به‌طور ذاتی عرصه کشمکش‌های خاص عصر خود بوده است. (رستمی، ۱۳۹۵: ۱۹). بنابراین به محیط خارجی جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر می‌پردازیم:

کشور عراق

عراق کشوری باستانی و دارای بی‌ثباتی‌های بسیاری است. این کشور از خاور با ایران از جنوب با عربستان سعودی، از جنوب خاوری با خلیج فارس و کویت، از باختر با سوریه و اردن و از شمال با کشور ترکیه همسایه است. پایتخت عراق شهر بغداد از بزرگ‌ترین شهرهای خاورمیانه است. بخش کردستان عراق نیز خودمختار اداره می‌شود. عراق کشوری است که از دیرباز در بازه‌های زمانی گوناگون بخشی از ایران بوده است. مرز میان ایران و عراق ۱۶۰۹ کیلومتر طول دارد. این خط مرزی در سمت جنوب از بندر فاو در دهانه اروندرود شروع و تا خط الرأس کوه دالامپربزرگ ادامه می‌یابد. از دالامپرداغ تا دشت قصر شیرین ۶۰۰ کیلومتر است. از قصر شیرین تا دشت مهران ۳۰۰ کیلومتر، از

دشت مهران تا غرب بستان ۴۰۰ کیلومتر. از این نواحی تا نهر خین مرز به طول ۲۲۰ کیلومتر و از نهر خین تا دهانه اروندرود ۸۴ کیلومتر تشکیل می‌شود.

• فرصت‌ها

۱- روند افزایش نگرانی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به داعش ۲- کاهش بی‌اعتمادی اجتماعی به دلیل رفتارهای وحشیانه و غیرانسانی داعش ۳- اختلاف داعش با بعثی‌ها و سایر گروه‌های مسلح ۴- انسجام شیعیان عراق ۵- ایجاد ترس و نگرانی در نتیجه نوعی انفعال در جامعه عراق نسبت به اقدامات داعش (فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۹۱).

• تهدیدات

۱- راه‌اندازی و برادرکشی در بین مسلمانان از طریق ایجاد جنگ مذهبی و شکاف در بین امت اسلامی. ۲- به انحراف کشیدن برخی کشورهای اسلامی در منطقه. ۳- به انفعال کشاندن کشورهای محور مقاومت و ایجاد حاشیه امن برای رژیم صهیونیستی ۴- ارائه چهره‌ای مخدوش از اسلام (ترویج اسلام هراسی و شیعه ستیزی) ۵- رواج خود اجتهادی و تسهیل فرقه‌گرایی در اسلام با رد مبانی فقهی مذاهب چهارگانه اهل سنت و شیعه. (همان: ۹۴).

نقاط قوت داعش

۱- استقبال بخشی از قشر سنی عراق از فعالیت‌های داعش ۲- انتخاب دقیق مناطق حضور و نفوذ از سوی داعش که تلاش می‌کند از مناطق شیعه‌نشین دوری کند. ۳- حمایت‌های پنهان خارجی در زمینه تسلیحاتی و مالی از این گروهک که توانسته است نیروی انسانی و تجهیزات زیادی را وارد عراق کند. ۴- سو استفاده داعش از موقعیت دولت مرکزی عراق که برای تشکیل حکومت جدید بود. ۵- خیانت احتمالی حزب دموکرات کردستان عراق به شیعیان عراق (فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۵۹).

نقاط ضعف داعش

۱- نیروهای داعش فاقد استعداد و ظرفیت‌های لازم نظامی برای مواجهه در یک جنگ نظامی کلاسیک است. ۲- حضور نیروهای بعث در داعش موجب ایجاد اختلاف میان بعثی‌ها و جریان‌های سنی می‌شود. ۳- استقرار شکننده در مناطق تحت تصرف ۴- کاهش بی‌اعتمادی اجتماعی به دلیل فجایع و رفتار وحشیانه (فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۱۲۱).

حوزه اصلی نفوذ جریان سلفی در کشور ایران در مناطق غربی کشور است. استان کردستان به خصوص مناطق مریوان و کامیاران به عنوان اصلی ترین مناطق نفوذ و تبلیغ سلفی گری در ایران مطرح می باشد. سلفی ها سال هاست که در منطقه، کوهستانی و سرسبز اورامانات افکار و عقاید خود را گسترش داده اند. در استان کرمانشاه، شمال این استان به ویژه مناطق پاوه، جوانرود و روانسر که هم مرز با اقلیم کردستان عراق و همچنین در همسایگی کردستان ایران می باشند بیشترین تأثیر را از گروه های سلفی داشته اند. مناطق بوکان و سردشت نیز در استان آذربایجان غربی از دیگر مناطق نفوذ سلفی ها در غرب ایران است.

در شرق و جنوب شرق کشور نیز در مناطق مجاور مرزهای افغانستان و پاکستان از گذشته عقاید سلفی وجود داشته است. همسایگی استان سیستان و بلوچستان با این کشورها، آن را به مرکز سلفی گری شرق ایران تبدیل نموده است. در جنوب کشور به خصوص استان هرمزگان نیز به علت هم مرز بودن با کشورهای شیخ نشین خلیج فارس، در معرض نفوذ وهابیت و سلفی گری قرار دارند. البته باید در نظر داشت که بسیاری از پروژه های نفوذ فقط از طریق مرزها و تبلیغات میدانی صورت نمی گیرد، بلکه تفکرات سلفی و تکفیری از طریق رسانه ها و شبکه های ارتباطی گسترده می توانند افکار عمومی نزدیک به خود را تحت تأثیر قرار دهند و به این ترتیب امکان نفوذ فکری و اجتماعی این گروه ها در همه مناطق کشور امکان پذیر است که البته در مرزها این خطر بسیار بیشتر است (جهان، ۱۳۹۲: ۴۶).

دلایل مخالفت جمهوری اسلامی ایران با گروه های سلفی تکفیری

الف: اولین و مهم ترین علت مخالفت صریح و قاطع ایران علیه گروه های سلفی و تکفیری، مخالفت با چهره سازی خشن از اسلام است. پروژه شیعه هراسی و اسلام هراسی که توسط رقبای منطقه ای ایران پیگیری می شود به منظور ضربه زدن و جلوگیری از هرچه بیشتر قدرتمند شدن ایران در منطقه و جهان است.

ب: دومین علت مخالفت ج.ا.ا اقدامات ضد انسانی و ضد حقوق بشری این گروه ها است. این گروه با سلاح قتل، غارت و ترور و وحشت جای کوچک ترین دفاع را برای وجدان های کوچک بشری نگذاشته و ایران هرگونه جنایت علیه انسانیت را محکوم می کند.

ج: سومین عامل را می‌توان در این که ایران نیک می‌داند کسب هرگونه موفقیت توسط گروه‌های سلفی در کشورهایی که از متحدان استراتژیک ایران هستند به‌منزله تضعیف محور مقاومت و ج.ا.ا در منطقه خواهد بود.

د: شکاف «سنی - شیعه» را در برابر شکاف «اسلام و غرب» تقویت می‌کند. از این منظر، رویکرد سلفی‌گری در تلاقی با جهت‌گیری قدرت‌های غربی - صهیونیستی قرار می‌گیرد که به‌جای خط‌مشی «وحدت‌گرایانه»، اختلاف و واگرایی را توسعه می‌دهد. (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۴۳).

مأموریت ارتش ج.ا.ا در مقابله با گروه‌های سلفی‌گری

از عوامل مهم بی‌ثباتی در منطقه پیدایش گروه‌های تروریستی-تکفیری (سلفی‌گر) به‌عنوان یک تهدید نوظهور است، گروه‌های سلفی-تکفیری به‌سرعت در حال غیرمتمرکزی شدن، رشد و توسعه در ابعاد مختلف می‌باشند. جمهوری اسلامی ایران که به دلیل دارا بودن موقعیت جغرافیایی ویژه در جهان، از دیرباز موردتوجه قدرت‌های جهانی بوده و باوجود تهدیدهای سخت که درگذشته بر آن واردشده، به بقاء و بالندگی خود ادامه داده است و از تمامی این تهدیدات سربلند بیرون آمده، با چالش‌های جدیدی مانند سلفی‌گری روبه‌رو گشته است (نوروزی، ۱۳۸۵: ۲۴۴). با نگرش به اینکه در قانون اساسی یکی از مأموریت‌های ارتش جمهوری اسلامی ایران دفاع از تمامیت ارضی و استقلال کشور است و ماهیت وجودی گروه‌های مسلح تکفیری-تارش‌گری و سلفی‌گری تهدید بالقوه‌ای برای امنیت ملی و نظامی کشور محسوب می‌گردد. در ارتش جمهوری اسلامی ایران یگان‌ها باید برای مقابله با این گروه‌ها سازمان‌دهی و تجهیز شوند. کشور ایران و همسایگان مسلمان همیشه هدف این گروه‌ها و تهدیدات نوظهور بوده‌اند. محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران سرشار از تهدیدات و فرصت‌هایی است که منافع و امنیت ملی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. شناخت و سنجش تهدیدات نوین و فرصت‌های جدید از یک‌سو و پیدایش زاویه‌های متفاوت آن، نیازمند تدوین راهبردهای مفید و مؤثری است (مطالعات راهبردی آجا، ۱۳۹۵: ۸). دانشوران سیاسی نظامی معتقدند برخلاف آنچه تصور می‌شود که مأموریت ارتش صرفاً «حفظ تمامیت ارضی کشور است»، برابر ماده ۱۴۳ قانون اساسی، ارتش ج.ا.ا مزید بر حفظ تمامیت ارضی کشور، مأموریت پاسداری از استقلال و حفظ نظام مقدس ج.ا.ا را نیز بر عهده دارد. این بدان معناست که هر جا نظام مقدس ج.ا.ا در معرض تهدید باشد، ارتش

مأموریت دارد که ورود نماید. لیکن باید شیوه حضور تغییر یابد. ارتش باید با تأکید بر قانون اساسی، ابتدا مطالبه مأموریت کند، نباید در سایه کارکرد، کارهایی که انجام شده باید در قالب مأموریت باشد. از سوی دیگر این دانشوران معتقدند، ارتش مسئول حفظ امنیت کشور است، هر چه تهدید به مرزهای کشور نزدیکتر شود، هزینه ارتش اضافه می‌شود. پس باید تهدید را دورنگه داشت. از این رو نقش مؤثری در مأموریت ارتش وجود دارد (عالیوند، ۱۳۹۹: ۸۲).

پیشینه‌های پژوهش

جدول (۱) ارزیابی هر راهبرد با توجه به گزینه ایده‌آل مثبت و یا منفی

عنوان پژوهش	اهداف	نتیجه پژوهش	روش‌شناسی‌ها	نویسنده و محل اجرای آن
نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی- تاراش‌گری- تکفیری در منطقه غرب آسیا.	شناخت و تبیین نقش عوامل و چالش‌های ژئوپلیتیکی، بر شکل‌گیری گروه‌های تاراش‌گری- تکفیری در منطقه غرب آسیا	گروه‌های تاراش‌گری- تکفیری محصول اندیشه‌های تکفیری است که در پی منازعات فرقه‌ای هدایت‌شده بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای شکل گرفته است. بنیادگرایی دینی با ارائه قرائت‌های افراطی ناقص برگرفته از ایدئولوژی ابن تیمیه، ریشه‌های شکل‌گیری گروه‌های تاراش‌گری- تکفیری است. جریان‌های افراطی تاراش‌گری- تکفیری به بازیگران کلیدی در سطح منطقه جنوب غرب آسیا و جهان اسلام تبدیل شده‌اند. این جریان‌ها با تفسیرهای خود از آموزه‌های اسلامی، چهره‌ای خشن و وحشیانه از اسلام نشان می‌دهند حمایت آمریکا و عربستان عامل ژئوپلیتیکی مذهب، خلأ مقبولیت و مشروعیت و ضعف دولت‌های	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به صورت توصیفی بیان شده است.	عبدالملکی، جواد، (۱۳۹۹)، نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی- تاراش‌گری- تکفیری در منطقه غرب آسیا، پایان‌نامه دافوس آجا.

عنوان پژوهش	اهداف	نتیجه پژوهش	روش‌شناسی‌ها	نویسنده و محل اجرای آن
		مرکزی از دیگر عوامل مؤثر در شکل‌گیری گروه‌های تارش‌گری - تکفیری در عراق و سوریه بوده است.		
راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری	تبیین راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری	با توجه به تهدیدهای جریان‌های سلفی‌گری چنانچه از نقاط قوت داخلی برای بهره‌مندی از فرصت‌های بیرون استفاده نکنیم بیرون استفاده نکنیم تهدیدهای این جریان‌ها برای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران چالش‌آفرین بوده و آسیب‌های جدی و جبران‌ناپذیری را تحمیل خواهند نمود، بنابراین در تدوین راهبرد باید ضمن تقویت نقاط قوت برای مقابله با تهدیدهای این جریان‌ها راهبردهای مناسب ناحیه‌های دیگر موردنظر بوده و تدوین شود.	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به‌صورت توصیفی بیان شده است.	رستمی، اکبر و همکاران، (۱۳۹۵)، راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری، فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی دافوس آجا
داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی‌گرایی	تبیین مخاطرات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران	سلفی‌های تکفیری و بازماندگان حزب بعث نجات خود را در احیای خلافت در عراق و سوریه - که مهد خلافت‌های پیشین بوده‌اند - یافته‌اند و در این زمینه، با یادآوری دوران برتری اعراب، در فهرستی از انگیزه‌ها و اهداف مشترک در عراق به توافق رسیدند و بر اساس این اهداف و انگیزه‌های مشترک	از نظر روش تحقیق اکتشافی و از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است؛ و به‌صورت توصیفی بیان شده است.	سیدحسام الدین زمانی و بهادر امینیان، (۱۳۹۳)، داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی‌گرایی، فصلنامه آفاق امنیت، سال هفتم، شماره

عنوان پژوهش	اهداف	نتیجه پژوهش	روش‌شناسی‌ها	نویسنده و محل اجرای آن
		توانستند بخش‌های وسیعی از سرزمین‌های عراق و سوریه را اشغال کنند.		بیست و سوم

تأمین امنیت و همچنین حفاظت از منافع ملی و تقویت ساختار دفاعی و نحوه مبارزه با تهدیدات نوپدید و به‌ویژه مقابله با سلفی‌ها را می‌توان از نقاط اشتراک این تحقیق با پیشینه دانست. از نقاط افتراق این تحقیق با پیشینه می‌توان به این موارد اشاره نمود: عدم انطباق کامل با موضوع پژوهش داشته باشند یافت نشد. تاکنون تأثیرات تهدیدهای سلفی‌گری بر امنیت نظامی مورد بررسی قرار نگرفته و منجر به شناخت تخصصی تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ایران نگردیده‌اند. همچنین در ارائه راهبردهای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران کافی نبوده و آن را پوشش نمی‌دهند.

روش‌شناسی پژوهش

در این تحقیق با بهره‌گیری از تکنیک‌های متداول تدوین راهبرد و تحلیل عوامل محیطی طی مراحل زیر، در تدوین راهبردهای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران اقدام گردید. در مرحله اول تحقیق به‌منظور شناخت تهدیدهای سلفی‌گری در حوزه مأموریت نظامی ج.ا.ا. کتب، نشریات و منابع اینترنتی در حوزه تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری بر امنیت نظامی ج.ا.ا.ا. به روش تحلیل محتوا مورد مطالعه قرار گرفت.

در مرحله دوم داده‌ها به‌صورت نظام‌مند از اسناد و منابع معتبر جمع‌آوری و داده‌های مستخرجه از اسناد بالادستی در حوزه تهدیدهای سلفی‌گری در عراق به روش تحلیل اسنادی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. در مرحله سوم با استفاده از تحلیل محتوای اطلاعات جمع‌آوری شده از مصاحبه با جامعه خبرگی، اهداف و عوامل محیطی (ضعف‌ها، قوت‌ها، تهدیدها و فرصت‌ها) ج.ا.ا. در مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری استخراج گردید.

در مرحله چهارم با اجرای پرسش‌نامه، نظرات نمونه آماری تحقیق در خصوص متغیرهای تأثیرگذار و عوامل محیطی مرتبط با موضوع تحقیق اخذ و پس از جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه‌ها ارزش‌گذاری و تحلیل گردید. در مرحله پنجم پس از استخراج ویژگی‌های تهدیدهای سلفی‌گری و اهداف راهبردی به روش تحلیل اسنادی و تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، با استفاده از تکنیک‌های ارزیابی عوامل خارجی (EFE)، ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و ماتریس عوامل داخلی و خارجی (IE) عوامل محیطی خارجی و داخلی ج.ا.ا. مورد ارزیابی قرار گرفت و جایگاه وضعیت موجود ج.ا.ا. در حوزه مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری جهت تدوین راهبردهای نظامی در این حوزه تعیین گردید. در مرحله ششم با تعیین وضعیت مطلوب برای هر یک از عوامل محیطی جایگاه مطلوب ج.ا.ا. در مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری تعیین گردید و سپس با تحلیل شکاف وضع موجود و وضعیت مطلوب عوامل، اهداف راهبرد تعیین و با استفاده از مدل تحلیل SWOT برای هر یک از اهداف تعیین‌شده گزینه‌های راهبردی نظامی برای مقابله با تهدیدهای تأثیر سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ج.ا.ا. تدوین و اولویت‌بندی گردید.

در نهایت تعداد ۵ راهبرد تدوین گردید و راهبرد «مقابله با پشتیبانی سازمان اطلاعات برخی کشورها در پذیرش و آموزش سلفیون در شرق و غرب کشور با حضور اطلاعاتی ج.ا.ا. در کشور عراق و همراه کردن دولت‌ها و ملت‌های ایران و عراق برای اتحاد با هدف مقابله با سلفی‌گری» به عنوان راهبرد اولویت‌دار انتخاب گردید. برای انجام هر تحقیقی از دو نوع داده می‌توان استفاده کرد. داده‌های اولیه و داده‌های ثانویه. ۱- داده‌های اولیه: در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به مبانی نظری و اطلاعات مربوط به تدوین راهبرد و همچنین تهدیدات نوپدید مبتنی بر سلفی‌گری از مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی اسناد، مدارک، کتاب‌ها، مقالات، گزارش‌ها و جستجوی اینترنتی استفاده شد. ۲- داده‌های ثانویه: در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات اولیه (وضعیت موجود) از پرسش‌نامه استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

هدف اصلی تحقیق، تدوین راهبردهای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی جمهوری اسلامی ایران؛ و اهداف فرعی تحقیق به شرح ذیل متناظر با سؤالات تحقیق می‌باشند.

- تبیین نقاط قوت جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری
 - تبیین نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری
 - تبیین تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری
 - تبیین فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری
- در این تحقیق برای تدوین راهبرد ۵ گام به شرح ذیل انجام گردید.

مرحله اول: مشخص نمودن نقش عوامل مؤثر بر تدوین راهبرد. عوامل داخلی شامل قوت‌ها و ضعف‌ها و عوامل خارجی شامل فرصت‌ها و تهدیدها. مرحله دوم: تشکیل جدول IFE و EFE و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید با اهمیت‌تر. مرحله سوم: تشکیل ماتریس SWOT. مرحله چهارم: تشکیل ماتریس SWOT بهبودیافته. مرحله پنجم: تعیین راهبردها و اولویت‌بندی آن‌ها

شناسایی (استخراج) و تثبیت عوامل محیطی داخلی و خارجی

به‌منظور شناسایی مؤلفه‌های راهبردهای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ج. ا. ا. و همچنین تایید عوامل محیطی داخلی و خارجی، در دو مرحله اقدام گردید. در مرحله اول نسبت به تعیین مؤلفه‌های راهبردهای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ج. ا. ا. که از ادبیات تحقیق و مصاحبه با خبرگان احصا شده بودند، با نظر جامعه خبره تایید گردید. در مرحله دوم با موافقت اکثریت جامعه خبره نسبت به تنظیم پرسشنامه‌ای ۷۷ سؤالی، عوامل پر اهمیت‌تر در تعیین راهبردهای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ج. ا. ا. احصاء شد. در این پرسشنامه با نظر خبرگان میزان اهمیت و ارزش هر یک از عوامل داخلی و خارجی در مؤلفه‌های راهبردی اندازه‌گیری شدند.

الف- ماتریس عوامل داخلی: پس از بررسی اسناد و مدارک مطالعه شده و تجزیه و تحلیل نظر مصاحبه‌شوندگان گویه‌های زیر برای محیط داخلی احصاء گردید:

جدول (۲) تثبیت عوامل محیط داخلی

عوامل محیط داخلی (IFE)	
۱.	حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشور عراق
۲.	داشتن تجربه کافی نزاجا و آجا در حوزه مأموریتی خود
۳.	حاکمیت جریان شیعه مکتب اهل بیت، تقریبی و مبتنی بر عقلانیت در ج.ا.ا
۴.	آشنا بودن نسبت به تهدیدات و خباثت سلفیون
۵.	آشنایی تاکتیکی با حوزه فرهنگی، اجتماعی و جغرافیایی کشور عراق
۶.	کاهش نسبی هزینه‌های امنیت ساز
۷.	عدم ترس و نگرانی، نیروهای نظامی ج.ا.ا در رویارویی با سلفیون
۸.	صدور فرهنگ انقلاب اسلامی به کشورهای همسایه و منطقه و تأثیر آن در مبارزه با سلفی‌گری
۹.	استفاده از ظرفیت‌های مردمی در مقابله با سلفیون
۱۰.	کیفیت نیروی انسانی دفاعی دین‌باور و شهادت‌طلب
۱۱.	تجربیات گران‌بها از جنگ کلاسیک هشت سال دفاع مقدس
۱۲.	بازیگری امنیتی و امنیت ساز فعال ج.ا.ا در منطقه
۱۳.	هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری
۱۴.	تقویت گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های تاکتیکی
۱۵.	آموزش نیروهای مسلح ایران برای مقابله با تهدیدات در نوار مرزی و تهدیدات در عمق
۱۶.	توانایی نیروهای مسلح ایران در انجام عملیات مرکب در دفاع منطقه‌ای
۱۷.	جغرافیای مناسب جمهوری اسلامی ایران جهت مقابله با سلفی‌گری
۱۸.	توان موشکی جمهوری اسلامی ایران
۱۹.	توان پهپادی جمهوری اسلامی ایران
۲۰.	قابلیت تحرک نیروهای مسلح ایران در محیط منطقه‌ای و عراق
۲۱.	توان زمینی ج.ا.ا داشتن تیپ‌های متحرک هجومی، تیپ‌های ویژه و تیپ‌های نیروهای مخصوص
۲۲.	فرهنگ مشترک ج.ا.ا با کشور عراق
۲۳.	تعامل نیروی قدس با برخی از گروه‌ها مثل طالبان
۲۴.	اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور
۲۵.	حضور و نفوذ نیروی قدس در سطح منطقه و عراق
۲۶.	کنترل دقیق مرزها
۲۷.	وجود پایگاه‌ها و حضور نیروهای ج.ا.ا در کشورهای منطقه و عراق
۲۸.	اطاعت‌پذیری و ولایت‌مداری کارکنان و فرماندهان
۲۹.	تجربه مبارزه با تروریسم
۳۰.	برخورداري از موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک
۳۱.	محکوم نمودن جریان‌های افراطی و فرقه‌گرا توسط بزرگان شیعه و اهل سنت کشور
۳۲.	ضعف نیروهای مسلح ج.ا.ا در روابط خارجی و دیپلماسی
۳۳.	تحریم‌های اقتصادی ایران

عوامل محیط داخلی (IFE)

۳۴. عدم وجود مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری
۳۵. وجود برخی تفکرات واگرایی در مسئولین دولتی برای پشتیبانی از محور مقاومت
۳۶. عدم تجهیزات به‌روز و حرفه‌ای نسبت به تجهیزات واگذاری به سلفیون
۳۷. ضعیف بودن برش تاکتیکی و عملیاتی یگان‌های زمینی
۳۸. نداشتن نقاط آمادی مشترک در سطح آجا و سپاه
۳۹. ضعیف بودن قدرت ناوبری (موقعیت) و به‌خصوص ضعف ارتباطی امن و پایدار
۴۰. ضعف در شناخت صحیح و به‌روز از جریان‌ها و گروه‌های تکفیری در جهان اسلام
۴۱. ضعف در هماهنگی و وجود سیاست‌های جزیره‌ای برای مقابله با جریان‌های تکفیری در کشور و جهان اسلام
۴۲. عدم تعریف جامع و راهبردی از حضور منطقه‌ای ایران در کشور عراق
۴۳. ناهماهنگی‌های اطلاعاتی در اقدام علیه گروه‌های سلفی
۴۴. استفاده گروه‌های سلفی از ظرفیت‌های داخلی ج.ا.ا
۴۵. ضعف تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن
۴۶. ضعف اقتصادی و کمبود بودجه اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری

ب- ماتریس عوامل خارجی: پس از بررسی اسناد و مدارک مطالعه شده و تجزیه و

تحلیل نظر مصاحبه‌شوندگان گویه‌های زیر برای محیط خارجی احصا دید:

جدول (۳) تثبیت عوامل محیط خارجی

عوامل محیط خارجی (EFE)

۱. همراه بودن گروه‌های مقاومت با ج.ا.ا
۲. باور داشتن کشورهای همسایه به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه
۳. همراه نبودن اهل سنت با سلفیون تکفیری
۴. وجود بستر مناسب برای بازسازی کشور عراق با استفاده از توانمندی‌های ج.ا.ا
۵. روند افزایش نگرانی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به داعش
۶. وجود حرم شریف امامان و معصومین در کشور عراق و تبادل زوار
۷. وجود گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا حشدالشعبی و...
۸. وجود ائتلاف مقاومت (ایران، عراق، سوریه، یمن، لبنان)
۹. اختلاف داعش با بعضی‌ها و سایر گروه‌های مسلح
۱۰. تشکیل ائتلاف ضد سلفی‌گری تکفیری
۱۱. اتخاذ راه‌کارهای هم‌افزایی مشترک بین کشورهای ایران و عراق (بازار مشترک، تبادل دانشجو، اعزام سرمایه‌ها و...)
۱۲. انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...

عوامل محیط خارجی (EFE)

۱۳. همراه کردن دولت‌ها و ملت‌های ایران و عراق برای اتحاد در راستای مقابله با سلفی‌گری
۱۴. تشکیل ائتلاف دفاعی، نظامی، امنیتی و اطلاعاتی مشترک با حضور کشورهای همسایه و به ویژه عراق
۱۵. اتحاد برخی گروه‌های اهل سنت برای مقابله با سلفی‌گری
۱۶. کاهش بی‌اعتمادی اجتماعی به دلیل رفتارهای وحشیانه و غیرانسانی داعش
۱۷. اشتراک منافع بعضی از کشورهای منطقه برای مقابله با سلفی‌گری مانند روسیه، چین، هند و کشورهای آسیای میانه و آسیای مرکزی (مانند عراق)
۱۸. انزوای سیاسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران در بین برخی کشورهای همسایه
۱۹. گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشورهای همسایه
۲۰. حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی
۲۱. همراه بودن برخی سران منطقه با سلفیون
۲۲. نقش گروه‌های سلفی در تشدید هویت معارض با هویت ملی
۲۳. نفوذ سلفی‌ها در ادارات و حتی مراکز نظامی کشور عراق
۲۴. تمرکز استخبار و رژیم صهیونیستی و کشورهای مرتجع منطقه برای سرمایه‌گذاری بر قومیت‌های اهل سنت ایران و توسعه سلفی‌گری
۲۵. تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه
۲۶. قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن
۲۷. پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری برخی کشورها
۲۸. پشتیبانی سازمان اطلاعات برخی کشورها در پذیرش و آموزش سلفیون در شرق و غرب کشور
۲۹. حضور و رشد سلفی‌گری با پشتیبانی‌های کشورهای منطقه و حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی
۳۰. گستردگی جمعیت اهل سنت با نگاه همسویی با سلفی‌گری در مناطق مرزی و کشورهای همسایه
۳۱. پیوستن برخی از عناصر نظامی کشورهای منطقه به سلفیون

بر اساس جمع‌آوری پاسخ‌ها، تجزیه و تحلیل توصیفی عوامل داخلی و خارجی را با استفاده از ابزار SWOT (نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید) تفکیک گردیده و میانگین، واریانس و ضریب پراکندگی بررسی و وزن موجود، وزن نسبی و امتیاز وزن‌ها در نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در عوامل داخلی و خارجی تجزیه و تحلیل گردید که در نهایت جمع امتیازدهی وزن‌ها به صورت تفکیک شده به شرح زیر است.

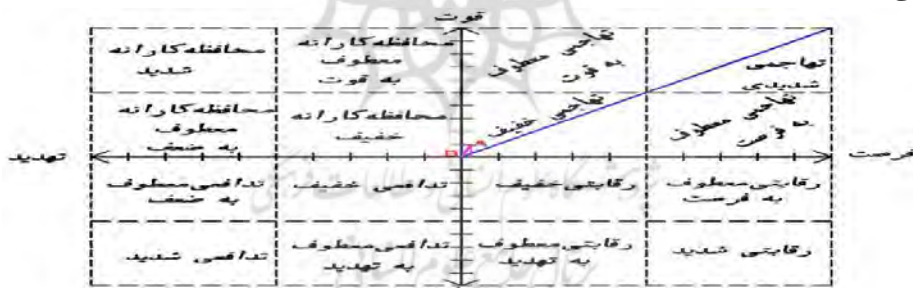
جدول (۴) جمع امتیاز وزن‌های SWOT

۸۰۹۹.۲	قوت
۴۹۴۸.۰	ضعف
۲۳۲۰.۲	فرصت
۸۵۲۵.۰	تهدید

جدول (۵) تفکیک امتیازدهی وزن‌ها در عوامل داخلی و خارجی

ردیف	عوامل	نقاط قوت	نقاط ضعف	نقاط فرصت	نقاط تهدید
۱	داخلی	قوت حاکم است $3.23 > 3$			-
۲	خارجی	-		فرصت حاکم است $3.08 > 3$	

در این شرایط اگر چهار گروه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها را طوری بر روی محورهای مختصات قرار دهیم که فرصت‌ها y مثبت، تهدیدها y منفی، قوت‌ها x مثبت و ضعف‌ها x منفی در نظر گرفته شوند، جمع جبری x ها طول یک نقطه و جمع جبری y ها عرض همان نقطه را نشان می‌دهد. همچنین نقطه مطلوب در این دستگاه مختصات، بردار به طول $\sqrt{2 \times 5^2} = 7.071068$ با زاویه 45° درجه است و هدف مشخص کردن زاویه بین این دو بردار است تا با اختصاص امکانات لازم از وضع موجود به وضع مطلوب برسیم. حال به سراغ موقعیت راهبردی بر روی محور مختصات و تحلیل شکاف، با توجه به ماتریس EFE & IFE می‌رویم و نمره وزن‌های ضعف‌ها را از نمره موزون قوت‌ها کسر نمود که عدد حاصل را بانام A نام‌گذاری شده و نمره موزون تهدیدات را از نمره موزون فرصت‌ها کسر نموده و بانام B نام‌گذاری می‌کنیم که این دو عدد مختصات نقطه‌ای است که موقعیت وضع موجود را روی محور مختصات نشان می‌دهد (A, B).

نمودار (۱) مشخصات منطقه راهبردی برای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری

بنابراین بردار وضع موجود دارای طول 0.3161 و اختلاف زاویه $29/47^\circ$ تا 45° درجه است. حال می‌بایست امکانات را به شرایط مطلوب برسانیم. وضعیت فعلی عملکرد جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری صورت گرفته در حالت تهاجمی خفیف بوده و نشان‌دهنده این است که؛ نیاز است با حداکثر استفاده از فرصت‌های محیطی و با اتکا به نقاط قوت برای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری محیطی را با استفاده از نقاط قوت خود و بهبود وضعیت فعلی عملکرد جمهوری اسلامی ایران

اقدام نمود. پس از معین شدن رویکرد و جهت حرکت راهبرد سازمان از طریق ماتریس SPACE، زمان پیشنهاد و انتخاب گزینه‌های راهبرد فرامی‌رسد که در جداول زیر مشاهده می‌شود.

جدول (۶) راهبردهای پیشنهادی تهاجمی SO و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت با ج.ا.ا و تقویت حضور اطلاعاتی در کشور عراق	(O1 و S1)
۲	توجه به باور کشور عراق به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	(O2 و S13 و S14)
۳	بهره بردن از گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب‌الله، حماس، حشدالشعبی و... در جهت آشنایی به تهدیدات و خباثت سلفیان	(S4 و O7)

جدول (۷) راهبردهای پیشنهادی تدافعی St و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری با حضور اطلاعاتی در کشور عراق و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت گروه‌های مقاومت علیه این تهدیدات	(S1 و S4 و S13 و T2)
۲	مقابله با تفرقه بین کشورهای ایران و عراق با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشور عراق	(S1 و S24 و T8)
۳	مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت گروه‌های مقاومت	(S14: و S28 و T9)
۴	مقابله با همراهی برخی سران منطقه با سلفیان و پشتیبانی سازمان اطلاعات آن‌ها در پذیرش و آموزش این گروه‌ها با حضور اطلاعاتی در کشور عراق و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	(S1 و S13 و T4 و T11)
۵	مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشورها با استفاده از توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان پهپادی جمهوری اسلامی ایران	(S14 و S18 و S19 و T3 و T10)

جدول (۸) راهبردهای پیشنهادی تدافعی tw و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها به‌منظور مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن	(T9 و W14)
۲	بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری به‌منظور جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشور عراق و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن	(T9 و T2 و W15)

۳	تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی برای مقابله با گسترش این گروه‌ها در کشور عراق	(W3 و W12 و T2)
---	--	-----------------

جدول (۹) راهبردهای پیشنهادی تدافعی WO و عوامل ذی‌مدخل

ردیف	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	استفاده از ائتلاف مقاومت (ایران، عراق، سوریه، یمن، لبنان) در جهت رفع تحریم‌های اقتصادی ایران	(W2 و O8)
۲	ایجاد مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری با استفاده از ائتلاف ضد سلفی‌گری و انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین ...	(O10 و O12 و W3)
۳	ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی در اقدام علیه گروه‌های سلفی با همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت	(O1 و O7 و O8 و W12)
۴	برطرف کردن ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری با استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و... و تبادل زوار	(O6 و O12 و W15)
۵	تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن با استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و باور کشور عراق به قدرت برتر ایران در منطقه	(O1 و O2 و W14)

به‌منظور اهداف بلندمدت و فرازهای چشم‌انداز سازمان و رویکرد راهبردی غالب می‌بایست تمامی راهبردهای SO، TW، ST و WO بهبودیافته در اهداف کیفی، به حداقل رساندن زبان‌های ناشی از تهدیدها و نقاط ضعف (WT) در استفاده از فرصت‌ها با استفاده از نقاط قوت (SO) به‌عنوان یک راهبرد ترکیبی بهبودیافته (SWOT) تحلیل‌شده و هم‌چنین استفاده از مزیت‌هایی که برای جبران نقاط ضعف در فرصت‌ها نهفته است (WO) استفاده از نقاط قوت برای جلوگیری از تهدیدها (ST) به‌عنوان استفاده از راهبرد ترکیبی بهبودیافته (SWOT) موردبررسی می‌گردد که در تدوین کلی این عوامل در جدول ۸-۵ شرح داده‌شده است.

جدول (۱۰) راهبردهای پیشنهادی تدافعی swot بهبودیافته

ردیف	نماد	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۱	A ₁	مقابله با گسترش گروه‌ها تروریستی در کشور عراق با ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و بهره بردن از گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب‌الله، حماس، حشدالشعبی و... و تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری در جهت آشنایی به تهدیدات و خبثت سلفیان	(W3 و S4 و W12 و O7 و T2)

ردیف	نماد	شرح راهبرد	عوامل مرتبط
۲	A ₂	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشور عراق و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توجه به باور کشور عراق به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری	S13 و S14 و W15 و O2 و T2 و T9
۳	A ₃	جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشور عراق، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات	S1 و S4 و S13 و W12 و O1 و O7 و O8 و T2
۴	A ₄	استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشور عراق به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن	S14: و S28 و W14 و O1 و O2 و T9
۵	A ₅	مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشور با استفاده از برطرف کردن ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان زهادی جمهوری اسلامی ایران و استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...	S14 و S18 و S19 و W15 و O6 و O12 و T3 و T10
۶	A ₆	مقابله با تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه و اقدام علیه گروه‌های سلفی با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج. ا. ا در کشور عراق و با همراهی گروه‌های مقاومت و جهادی مبارز و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و ائتلاف مقاومت	S1 و S24 و W12 و O1 و O7 و O8 و T8

حال می‌بایست تمامی راهبردها را از راه‌حل ایده‌آل روش TOPSIS ماتریس تصمیمی ارزیابی کرد که در این ماتریس، شاخصی که دارای مطلوبیت به‌طور یکنواخت افزایشی (جنبه مثبت) شاخص سود و شاخصی که دارای مطلوبیت به‌طور یکنواخت کاهش‌ی (جنبه منفی) است، شاخص هزینه است. علاوه بر این، هر نتیجه اظهارشده در ماتریس از اهمیت یکسانی (DM) تصمیم که پارامتری باشد لازم است کمی شود.

جدول (۱۱) ارزیابی هر راهبرد با توجه به گزینه ایدئال مثبت و یا منفی

راهبردها	معیارها			
	قوت ⁺	ضعف ⁻	فرصت ⁺	تهدید ⁻
A_1	۴/۲۶	۱/۸۴۵	۳/۷۶	۱/۳۷
A_2	۳/۹۸۵	۱/۸۴	۴/۱۸	۱/۵۳
A_3	۴/۲۹	۱/۶۴	۳/۹۳	۱/۳۷
A_4	۳/۸۷۵	۲/۲۱	۴/۱۱	۱/۶۹
A_5	۳/۹۴۷	۱/۸۴	۴/۲۱۵	۱/۶۴۵
A_6	۴/۲۹	۶۴.۱	۳/۹۳	۱/۸۵

جدول (۱۲) اهمیت وزن نسبی معیارها با توجه به تکنیک آنتروپی

	قوت ⁺	ضعف ⁻	فرصت ⁺	تهدید ⁻
w_j	۰/۹۹۶۶۳۹۹۰۱	۰/۹۹۹۵۵۰۶۸	۰/۹۹۷۰۸۷۴۵۸	۰/۹۹۹۴۹۰۱
E_j	۰/۰۰۳۳۶۰۰۹۹	۰/۰۰۴۴۹۳۲	۰/۰۰۲۰۱۲۵۴۹	۰/۰۰۰۵۰۹۹
d_j	۰/۴۶۴۶۲۴۰۰۵	۰/۰۶۲۱۳۰۷	۰/۴۰۲۳۳۲۲۹۳	۰/۰۷۰۵۰۸

جدول (۱۳) محاسبه ماتریس نرمال شده

	قوت ⁺	ضعف ⁻	فرصت ⁺	تهدید ⁻
A_1	۰/۱۴۴۸۹۶۸۸	۰/۱۵۵۸۵۴۹۲	۰/۱۶۷۴۹۸۱۶۵	۰/۱۷۲۸۴۰۵
A_2	۰/۱۶۱۸۱۹۱۴۳	۰/۱۷۳۲۶۴۲۵	۰/۱۶۷۰۴۴۹۳۹	۰/۱۶۱۶۸۳
A_3	۰/۱۴۴۸۹۶۸۸	۰/۱۶۲۹۰۱۵۷	۰/۱۴۸۸۸۷۸۸	۰/۱۷۴۰۵۷۷
A_4	۰/۱۷۸۷۴۱۴۰۷	۰/۱۷۰۳۶۲۶۹	۰/۲۰۰۳۵۴۹۷	۰/۱۵۷۲۱۹۹
A_5	۰/۱۷۳۹۸۲۰۲	۰/۱۷۴۷۱۵۰۳	۰/۱۶۷۰۴۴۹۳۹	۰/۱۶۰۱۴۱۲
A_6	۰/۱۹۵۶۶۳۶۷	۰/۱۶۲۹۰۱۵۵	۰/۱۴۸۸۸۷۸۸	۰/۱۷۴۰۵۷۷

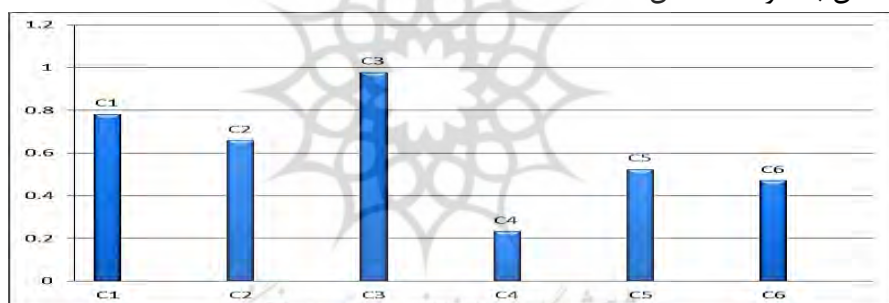
جدول (۱۴) محاسبه وزن‌های ماتریس نرمال شده

	قوت ⁺	ضعف ⁻	فرصت ⁺	تهدید ⁻
A_1	۰/۴۲۲۹۸۵	۰/۴۰۸۱۰۴۷	۰/۳۸۱۴۵۹۴	۰/۳۵۲۸۰۰۸۴
A_2	۰/۳۹۵۶۸	۰/۴۰۶۹۹۸۷۲	۰/۴۲۴۰۶۹۲	۰/۳۹۴۰۰۲۸۶
A_3	۰/۴۲۵۹۶۴	۰/۳۶۲۷۵۹۷۳	۰/۳۹۸۷۰۶۲	۰/۳۵۲۸۰۰۸۴
A_4	۰/۳۸۴۷۵۸	۰/۴۸۸۸۴۰۸۶	۰/۴۱۶۹۶۷۶	۰/۴۳۵۲۰۶۸۸
A_5	۰/۳۹۱۹۰۷	۰/۴۰۶۹۹۸۷۲	۰/۴۲۷۶۲	۰/۴۳۳۶۱۸۵۳
A_6	۰/۴۲۵۹۶۴	۰/۳۶۲۷۵۹۶۳	۰/۳۹۸۷۰۶۲	۰/۴۷۶۴۰۹۹

در قسمت پایانی محاسبه معیار تمایز و محاسبه میزان نزدیکی نسبی به پاسخ ایدئال است. از نظر هندسی، یک تقریب آن است که گزینه‌ای در نظر گرفته شود که مینیموم فاصله اقلیدسی را از راه‌حل ایدئال و هم‌زمان نیز دورترین فاصله از راه‌حل ایدئال منفی

داشته باشد؛ اما گاهی گزینه انتخابی مینیموم فاصله از راه‌حل ایدئال دارد و از طرفی فاصله کوتاه‌تری از راه‌حل ایدئال منفی نسبت به سایر گزینه‌ها دارد. جدول زیر میزان فاصله اقلیدسی، ضریب نزدیکی و رتبه‌بندی را محاسبه کرده است.

پس از این که جدول ضریب نزدیکی بررسی شد، حال می‌بایست نمودار میله‌ای ضرایب نزدیکی را ترسیم نمود که بالاترین رتبه را A3 یعنی جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشور عراق، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات و کمترین رتبه موجود را A4 یعنی استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشور عراق به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت‌مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن به خود اختصاص داده است.

نمودار (۲) رتبه‌بندی ترتیب مطلوبیت

با توجه به نمودار (۲) می‌توان به نتیجه رسید که $C4 < C6 < C5 < C2 < C1 < C3$

یعنی ترتیب راهبردها شامل:

راهبرد ۳ < راهبرد ۱ < راهبرد ۲ < راهبرد ۵ < راهبرد ۶ < راهبرد ۴

نتایج شش اولویت راهبردها با نرم‌افزار TOPSIS و تکنیک رتبه‌بندی و محاسبه‌ی اوزان‌های نسبی عبارت است از:

اولویت اول: جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشور عراق، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و

استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیون و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات اولویت دوم: مقابله با گسترش گروه‌ها تروریستی در کشور عراق با ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و بهره بردن از گروه‌های جهادی مبارز همسو با ج.ا.ا مثل حزب‌الله، حماس، حشدالشعبی و... و تأسیس مرکز آموزش مبارزه با تروریسم و سلفی‌گری در جهت آشنایی به تهدیدات و خباثت سلفیون

اولویت سوم: جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری در کشور عراق و قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با بهبود وضعیت اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توجه به باور کشورهای همسایه به قدرت برتر نظامی ایران در منطقه و تقویت و هدایت گروه‌های مقاومت علیه تهدیدات تکفیری

اولویت چهارم: مقابله با حضور رژیم صهیونیستی در منطقه و عادی‌سازی روابط با کشورهای عربی و پشتیبانی شدید مالی و ایدئولوژی سلفی‌گری این کشورها با استفاده از برطرف کردن ضعف اقتصادی و کمبود اعتبار لازم برای مبارزه با سلفی‌گری و توان گروه‌های مقاومت از نظر پشتیبانی مالی و آموزش‌های دینی و تقویت توان موشکی و توان پهبادی جمهوری اسلامی ایران و استفاده از انسجام محور مقاومت و تشکیل نیروهای مردمی در کشورهای عراق، سوریه، لبنان، یمن و فلسطین و...

اولویت پنجم: مقابله با تفرقه بین کشورهای اسلامی منطقه و اقدام علیه گروه‌های سلفی با بهره بردن از اقتدار فرماندهی معظم کل قوا در رأس امور و حضور اطلاعاتی ج.ا.ا در کشور عراق و با همراهی گروه‌های مقاومت و جهادی مبارز و ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و ائتلاف مقاومت

اولویت ششم: استفاده از همراهی گروه‌های مقاومت و تقویت این گروه‌ها و مقابله با قدرت تهاجم عملیات روانی دشمن با استفاده از باور کشور عراق به قدرت برتر ایران در منطقه و استفاده از اطاعت‌پذیری و ولایت مداری کارکنان و فرماندهان و تقویت تبلیغات فرهنگی و رسانه‌ها در مقابل عملیات روانی دشمن.

حال که شش اولویت بااهمیت شناسایی شد، اولویت اول که جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشور عراق، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیون و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از

انتلاف مقاومت علیه تهدیدات است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یکی از مهم‌ترین رخدادهای در جهان اسلام ظهور اندیشه سلفی‌گری است. این جریان به‌عنوان یک نظام اعتقادی - مذهبی مطلق‌گرای ویژه و عقبه اعتقادی - هویتی خاصی که دارد، با دوقطبی کردن جهان اسلام می‌تواند ضمن مخدوش کردن وحدت اسلامی با ایجاد منازعه مذهبی، ثبات و تعادل جوامع اسلامی را برهم زده و از این طریق امنیت کشورهای اسلامی را با چالش مواجه می‌کند. یکسری از گروه‌ها در گونه‌های مختلف سلفی (تکفیری، جهادی، تبلیغی و سیاسی) وجود دارند که بخشی از آن‌ها در حال حاضر در تقابل و تهدیدی برای امنیت و منافع ملی و گروه‌های دیگر در تعامل با جمهوری اسلامی ایران هستند. بر این اساس لازم است راهبرد پردازان جمهوری اسلامی ایران از فرصت‌های این گروه‌ها با اتکا به نقاط قوت خودی برای دفع فتنه و تهدید دشمنان در جهان اسلام تلاش نمایند. فرآیند نتیجه‌گیری با توجه به اطلاعات حاصل از مطالعه منابع، مصاحبه با صاحب‌نظران، اجرای پرسشنامه و تجزیه و تحلیل‌های انجام‌گرفته در فصل چهارم، صورت گرفته است. نتیجه‌گیری حاصل از تجزیه و تحلیل کیفی منابع مورد مطالعه و همچنین تجزیه و تحلیل کمی پرسشنامه‌ها برای هر یک از اهداف فرعی پژوهش به صورت مجزا ارائه شده و نهایتاً نتیجه‌گیری پیرامون هدف کلی پژوهش صورت گرفته است. با استفاده از روش پیمایشی، مطالعات میدانی و توصیفی و همچنین شناسایی نقاط کلیدی و سپس تفکیک نقاط غیرکلیدی از نقاط کلیدی، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای هر یک از عوامل را آنالیز و به شیوه (SWOT) راهبردهای مقابله با جریان‌های سلفی‌گری توسط نظام جمهوری اسلامی ایران را ارائه شد و سپس از تکنیک‌هایی شامل: SPACE, EFE & IFE، تکنیک ماتریس آنتروپی، اوزان دهی در نرم‌افزار TOPSIS و رتبه‌بندی، تدوین راهبردها را برای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری بر امنیت نظامی مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده وضعیت جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جریان‌های تکفیری، وضعیت فعلی عملکرد جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری، نمودارها و محاسبات عدیده‌ای صورت گرفته که وضعیت موجود در حالت تهاجمی خفیف بوده و نشان‌دهنده این است که؛ نیاز است با حداکثر استفاده از فرصت‌های محیطی و با اتکا به نقاط قوت برای مقابله با تهدیدات سلفی محیطی را با استفاده از

نقاط قوت خود و بهبود وضعیت فعلی عملکرد جمهوری اسلامی ایران اقدام نمود. با توجه به اولویت‌بندی و رتبه‌بندی راهبردها، بااهمیت‌ترین راهبرد مطابق با مطلوبیت جامعه آماری، جلوگیری از گسترش گروه‌های تروریستی، تکفیری و درنهایت اقدام علیه گروه‌های سلفی با حضور اطلاعاتی در کشور عراق، ایجاد هماهنگی‌های اطلاعاتی و استفاده از آشنایی نسبت به تهدیدات سلفیان و هدایت و همراهی گروه‌های مقاومت و گروه‌های جهادی مبارز و استفاده از ائتلاف مقاومت علیه تهدیدات است. جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در محیط غرب آسیا با تأکید بر نقاط اشتراک و بدون توجه به سازوکارهای کنش رقابتی و در سایه توجه به اجماع با کشور عراق علیه تهدیدات مشترک و با بهره‌برداری از ظرفیت کشور عراق در راستای تدوین راهبردهای مقابله با تأثیر تهدیدهای سلفی‌گری در عراق بر امنیت نظامی ایران گام بردارد.

پیشنهادهای

۱. معاونت طرح و برنامه و بودجه ستاد کل ن. م ضمن پیش‌بینی ساختار سازمان و تجهیزات متناسب با تهدیدهای سلفی‌گری، اقدام به اصلاح و بهبود روش‌های سازمانی ستاد کل ن. م و پرهیز از فعالیت‌های موازی در حوزه مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری به‌منظور پاسخ سریع و مؤثر ایجاد نمایند. ۲. با توجه به افزایش و گسترش طیف تهدیدهای سلفی‌گری شایسته است که قرارگاه جنگ‌های نوپدید، معاونت‌های اطلاعات و عملیات ستاد کل ن. م با دقت نظر فراوان نسبت به رصد و تحلیل تهدیدهای نوپدید نظامی اقدام نمایند و تغییرات محیطی را همواره در مسیر برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی راهبردهای مقابله با تهدیدهای سلفی‌گری لحاظ نمایند.

۳. معاونت طرح و برنامه و بودجه ارتش ج. ا. ا در مسیر عملیاتی نمودن راهبردهای ارائه شده در برابر تهدیدهای نوپدید نظامی (سلفی‌گری)، نسبت به اخذ و تخصیص بودجه و همچنین اختیارات قانونی کافی در راستای حفظ و تقویت مستمر آمادگی دفاعی همه‌جانبه در برابر تهدیدهای مذکور هماهنگی لازم را با مبادی ذی‌ربط به عمل آورند. ۴. قرارگاه جنگ‌های نوپدید، معاونت عملیات و معاونت تربیت و آموزش ستاد کل ن. م تحلیل‌های محیطی را در تدوین دکترین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط لحاظ نمایند. ۵. معاونت‌های آموزش و عملیات ستاد کل ن. م در رابطه با تدوین، بازنگری، اصلاح و اجرایی نمودن برنامه‌های آموزشی واقع‌بینانه و برگزاری همایش‌ها و رزمایش‌های تخصصی حوزه تهدیدهای سلفی‌گری هماهنگی لازم را به عمل آورند.

۶. برگزاری نشست‌های علمی و هم‌اندیشی پیرامون تهدیدات نوپدید (سلفی‌گری) و اخذ دیدگاه‌های صاحب‌نظران امور امنیتی.

قدردانی

در پایان از خبرگان توانمندی که در طول پژوهش دانش خویش را سخاوتمندانه در اختیار محققین پژوهش قرار دادند و استواری پژوهش حاضر بر مشارکت این بزرگواران قرار گرفته است بسیار سپاسگزاریم.

منابع

- آقا محمدی، داود، (۱۳۹۸)، مدیریت راهبردی نظامی، انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران.
- اکبری، حمیدرضا، (۱۳۹۵)، چگونگی نقش‌آفرینی داعش در مناسبات سیاسی خاورمیانه، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۷ (۱): ۲۷-۱۸.
- اسدی کیا، بهناز، (۱۳۹۵)، «اسلام و جریان‌های اسلامی در جمهوری آذربایجان» فصلنامه مطالعاتی - پژوهشی نهضت، موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۴ (۱۳): ۳۱-۴۰.
- بخشی، شیخ احمد، بهاری، بهنام، (۱۳۹۳)، بررسی ایدئولوژی گروه تکفیری - وهابی دولت اسلامی شام و عراق، (داعش)، فصلنامه علوم سیاسی، ۱۶ (۶۴): ۳۰-۲۵.
- ترکاشوند، نادر - حسینی نیک ابوالفضل، (۱۳۹۷)، مقاله شیوه‌های عملکرد تکفیری‌ها و نحوه مقابله با آنها، مد تبا نهجا.
- توکلی، سعید، (۱۳۹۳)، القاعده و داعش، افتراق و اشتراک، فصل‌نامه آفاق امنیت، ۷ (۲): ۲۰-۱۵.
- جهان، محمد، (۱۳۹۲)، چگونگی استفاده از کشور جمهوری اسلامی ایران از عوامل فرهنگی قدرت نرم در برقراری و تداوم امنیت نظامی با کشور عراق، تهران، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.
- حسن‌زاده، مصطفی (۱۳۸۹)، جهانی‌شدن و امنیت نظامی، انتشارات رسالت، چاپ اول. تهران.

- خلیجی، محسن و ابراهیم مجیدی، (۱۳۹۸)، *رشد هویت اسلامی شیعی در جمهوری آذربایجان، اخبار شیعیان*، ۷ (۵۵): ۳۰-۲۳.
- رستمی، اکبر و همکاران، (۱۳۹۵)، *راهبردهای دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جریان‌های تکفیری، فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی*، دانشگاه جامع اما حسین (ع)، ۳(۲۴): ۱۷-۲۲.
- رضوانی، علی اصغر، (۱۳۹۰)، *سلفی‌گری (وهابیت) و پاسخ به شبهات*، نشر قم.
- سیدحسام الدین زمانی و بهادر امینیان، (۱۳۹۳)، *داعش پیوند سلفیت تکفیری و بعثی گرایی، فصلنامه آفاق امنیت*، ۷ (۲۳): ۱۷-۱۲.
- عالیوند احمد (۱۳۹۹)، *آینده پژوهی تحولات سیاسی-امنیتی سوریه و نقش آن بر مأموریت آجا، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم و فنون فارابی*.
- عزیزاده موسوی، سید مهدی، (۱۳۹۳)، *سلفی‌گری و وهابیت، جلد دوم، مبانی اعتقادی، نشر: آوای منجی*.
- عساریان نژاد، حسین، (۱۳۹۲)، *مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۷ (۲۲): ۳۰-۲۳*.
- عبدالملکی، جواد، (۱۳۹۹)، *نقش عوامل ژئوپلیتیک، در شکل‌گیری تهدیدات نظامی گروه‌های مسلح غیردولتی تارش‌گری-تکفیری در منطقه غرب آسیا، پایان‌نامه کارشناس ارشد دافوس آجا*.
- فیروزآبادی، سید حسن، (۱۳۹۳)، *تکفیری‌های داعش را بهتر بشناسیم، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ اول*.
- فیروزآبادی، سید جلال، (۱۳۹۵)، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، تهران*.
- قراگوزلو، محمد، (۱۳۹۷)، *عراق در گرداب تروریسم کلونیالیسم، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی*.
- ۲۴. کرمی چرمه، کامران، (۱۳۹۳)، *سلفی‌گری و خاورمیانه عربی، تهران، خبرگزاری فارس*.

- ماندل رابرت، (۱۳۹۶)، *چهره متغیر امنیت ملی (چاپ چهارم)*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مظاهری، محمدمهدی، ملایی، اعظم (۱۳۹۴)، *نقش فرقه‌گرایی در عقب‌ماندگی تمدنی مسلمانان (مطالعه موردی گروه داعش)*، بر گفته از سایت پایگاه اطلاع‌رسانی دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی مدارس علوم دینی اهل سنت.
- مرادیان محسن، (۱۳۹۷)، *درآمدی بر درک امنیت ملی و ماهیت تهدیدات*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- نجات، سید علی، (۱۳۹۴)، *گروهک تروریستی داعش و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، چالش‌ها و فرصت‌ها، فصلنامه سیاست*، ۲ (۶) ۴۰-۲۴.
- ناصرپور، حسن، (۱۳۹۴)، *داعش و ژئوپلیتیک مقاومت اسلامی، موسسه ندا، فصلنامه مطالعات فلسطین*، ۶ (۲۶): ۱۵-۹.
- نوروزی، محمدتقی، (۱۳۸۵)، *فرهنگ دفاعی، امنیتی، تهران، خانه کتاب*
- مرادزاده، ناهید، شاکری، احسان، (۱۳۹۶) *نقش فرهنگ سیاسی بر شکل‌گیری و تکوین جریان‌های تکفیری و سلفی در خاورمیانه، مطالعه موردی عراق و سوریه، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی*، ۴ (۶): ۲۳-۱۸
- نظری زاده، فرهاد، (۱۳۹۹)، *مقدمه‌ای بر فناوری بنیان‌کن*، تهران، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.